

ЗАГРОЗИ БУРЯКАМ ВІД ШКІДНИКІВ

Співробітниками лабораторії здоров'я рослин проаналізовані та узагальнені дані державних фітосанітарних інспекцій Департаменту фітосанітарної безпеки Держветфітослужби України щодо динаміки розвитку в Україні основних шкідників у посівах буряків цукрових за 2020 рік, наведено прогноз їх появи та можливої шкідливості у 2021 році.

Посівам буряків цукрових у 2021 році можуть загрожувати багато видів шкідливих комах. Особливо небезпечними для рослин будуть довгоносики звичайний, сірий та стеблоїд, блішки бурякові, крихітка бурякова, щитоносики, попелиця листкова бурякова, мухи бурякові мінувальні та ін.

Зокрема, *звичайний буряковий довгоносик* поширений у всіх регіонах України, але найнебезпечнішим для посівів буряків цукрових він є у центральних і прилеглих до них південних та південно-східних областях, де щорічно відмічається підвищена його чисельність і шкідливість. У минулому році пробудження і вихід з ґрунту жуків цього фітофага розпочався у другій декаді квітня, що на рівні позаминулого року. Особливості кліматичних умов середини квітня у більшості областей (Київської, Черкаської, Полтавської, Сумської та ін.) сприяли повільному розселенню шкідника з місць зимівлі. За глибокого залягання довгоносиків, що зимували на глибині 40-50 см відбувся активний їх вихід. За зимовий період смертність довгоносиків була в межах 5-20% в основному від грибкових захворювань.

Чисельність шкідника на буряковищах складала 0,3-0,7, максимально – 1,5-3,0 екз. на кв. м. Масовий літ жуків з інтенсивністю 1, подекуди – 2-3 (Полтавська, Київська, Черкаська обл.) екз. у полі зору за 10 хвилин розпочався у кінці квітня, але значні коливання температури в квітні, прохолодна, дощова погода початку травня стримували заселення ним посівів буряків цукрових.

На 16-100% площ у більшості центральних лісостепових та прилеглих бурякосійних областях у період масового заселення довгоносиків ураховувалось на кв. м 0,2-0,7, максимально – 1-3, осередками в окремих районах Київської, Черкаської, Полтавської областей 3-6 жуків, які пошкоджували 1-5, по краях полів до 30% рослин переважно у слабкому ступені.

Погодні умови другої половини літа сприяли інтенсивному розвитку звичайного бурякового довгоносика. За даними осінніх обстежень цим шкідником було заселено 17% бурякових площ з середньою чисельністю 0,3-

1,2 (жуків, лялечок), макс. – 2-5 (Київська, Полтавська, Черкаська, Чернігівська обл.) екз. на кв. м.

Під час осінніх розкопок жуки у популяції складали 77%, лялечки 11%, личинки 12%. У цілому в полях бурякових сівозмін шкідником заселено 5% від обстежених 372,4 тис. га сільгоспугідь за середньої чисельності 0,2-1,0, максимально 2-5 екз. на кв. м, що майже на рівні попередніх років. Порівняно з позаминулим роком, площі, заселені довгоносом з чисельністю до 0,5 екз. на кв. м зросли на 11%, а з чисельністю 0,6-2 екз. на кв. м зменшились на 10%.

Стан популяції довгоноса характеризується високою життєздатністю: основна маса комах у доброму фізіологічному стані, має достатню кількість жирового тіла, статевий індекс нахилений у бік самиць (60%), тому у 2021 р. передбачається значна щільність і шкідливість фітофага у визначеному його ареалі (Київська, Полтавська, Черкаська, Сумська, Чернігівська обл.) насамперед за сприятливих умов перезимівлі та у період виходу жуків з ґрунту. Збереженість сходів від цього фітофага гарантується за умов використання для сіви буряків цукрових насіння, що оброблене захисно-стимулюючими речовинами, а також дотримання технології вирощування культури відповідно до зони бурякосіяння. За потреби, коли щільність популяції шкідника значно перевищуватиме ЕПШ і він загрожуватиме посівам, не виключається необхідність у проведенні наземного обприскування рослин рекомендованими інсектицидами, водночас віддаючи перевагу використанню їх композицій з метою виключення виникнення резистентних популяцій проти того чи іншого хімічного препарату.

Сірий буряковий довгоносик - типовий поліфаг, має дворічний цикл розвитку, широку екологічну валентність, підвищену резистентність до інсектицидів і за значного забур'янення посівів осотом, берізкою залишається масовим шкідником культур бурякової сівозміни у центральному Лісостепу і Поліссі.

У минулому році найбільшої шкоди посівам цукрових буряків завдавав у Сумській, Харківській, Хмельницькій, Київській, Житомирській, Тернопільській та Черкаській областях, де ним було заселено 31-100% бурякових площ за середньої чисельності 0,1-0,5, макс. – 0,6-2,0 екз. на кв. м і пошкоджено 2-5, макс. 5-12 відсотків рослин у слабкому ступені.

Осінніми обстеженнями шкідника виявлено у всіх бурякосійних регіонах, де ним заселено 10% обстежених площ за середньої чисельності 0,4

екз. на кв. м. В окремих областях, таких як Волинська, Чернігівська, Хмельницька, Сумська і Київська у ґрунті виявлено в середньому 0,5-0,7, макс. – 1-2 екз. жуків сірого довгоносика на кв. м. У 2021 році у цих та ряді інших, передусім, лісостепових та поліських областях існує велика ймовірність збереження значної чисельності сірого довгоносика, особливо у тих господарствах, де поля сівозміни забур'янені осотом, березкою, гірчаком та іншими рослинами, якими він живиться.

Буряковий довгоносик-стеблоїд у господарствах Полтавської, Харківської і Черкаської областей під час масової появи (кінець червня-липень) заселив 10-60% бурякових площ за середньої чисельності 0,1-0,2, максимально 0,5-0,7 екз. на кв. м і пошкодив 2-3% рослин у слабкому ступені. Порівняно з 2018 роком у 2019 - 2020 роках шкідник віддавав перевагу амарантовим рослинам.

Осінні обстеження показали, що за останніх 5 років значного збільшення чисельності бурякового довгоносика-стеблоїда не спостерігається. Але у 2021 році за сприятливих умов перезимівлі, можна очікувати значної шкідливості фітофага у посівах цукрових буряків, передусім на території Харківської, Полтавської і Черкаської областей.

Чорний буряковий довгоносик. Вихід фітофага відмічено на початку I декади травня у Тальнівському і Смілянському районах Черкаської області. Фітофаг пошкодив 1,5% рослин цукрових буряків у фазі «вилочки» на 2% площі від обстежених 0,075 тис. га. за середньої чисельності 0,2 екз. на кв. м.

Значної шкоди чорний довгоносик завдавав у приватному секторі рослинам суниці. Шкідника за чисельності 1-2 екз. на кв. м виявлено на 31% обстежених площ і пошкоджено 12% рослин.

У 2021 році ймовірно осередкове поширення чорного бурякового довгоносика.

Бурякові блішки у минулому році мляво заселяли бурякові плантації через прохолодну дощову погоду. Чисельність їх була нижчою за ЕПШ і становила 0,5-5,0, макс. 5-9 екз. на кв. м і вони слабо пошкоджували 2-8, в осередках Київської, Волинської, Житомирської та Волинської областей до 20% рослин. Шкідливість цих комах суттєво корегувалась токсикацією сходів культури інсектицидами, що були нанесені на насіння культури перед сівбою.

Зимуючий запас блішок становить 1,0-3,0, максимально 3,0-5,0 екз./м², що відповідає багаторічним показникам. Навесні поточного року загроза сходам буряків цукрових від цих шкідників можлива за сприятливих умов для їх розвитку і масовій відсутності заходів контролю чисельності цих фітофагів, основними з яких є токсикація рослин системними інсектицидами.

Щитоноски (бурякова, лободова) заселили 2-28% посівів буряків цукрових за середньої чисельності 0,1-0,5 екз. на кв. м. Лише в осередках Київської, Полтавської і Хмельницької обл. за чисельності 1,0-3,0 екз. на кв. м. вони пошкодили 2-6% рослин у слабкому ступені.

За результатами осінніх обстежень виявлено 14% площ, заселених щитоносками за середньої чисельності 0,1-0,4 екз. на кв. м., а максимальна їх чисельність виявлена в Хмельницькій, Сумській, Полтавській і Вінницькій обл. - 0,5-0,9 екз. на кв. м. У більшості областей переважала лободова щитоноська (52-73%), а бурякова (58-100%) переважала у Черкаській і Рівненській областях.

У 2021 р. за сприятливих погодних умов (помірно тепла та волога погода) щитоноски можуть представляти загрозу посівам буряків цукрових в осередках, перш за все за умови неякісної обробки насіння цієї культури інсектицидами, а також на полях, засмічених лободовими бур'янами.

Крихітка бурякова пошкодила у слабкому ступені 2-6% рослин на 11-100% площ центрального і західного регіонів за середньої чисельності 0,5-32, макс. у вогнищах Вінницької, Тернопільської, Київської, Хмельницької і Івано-Франківської областей 32-97 екз. жуків на кв. м. Зимуючий запас у цих та ряді інших областей становить в середньому 10-60, макс. – 60-100 екз. на кв. м.

У 2021 р. крихітка бурякова пошкоджуватиме сходи буряків цукрових за відсутності їх токсикації системними інсектицидами.

Мертвоїдами (темним, матовим, голим) пошкоджено 0,3% рослин буряків цукрових у слабкому ступені на 100% площах Тернопільській області за щільності жуків 0,3-0,5 екз. на кв. м. За даними осінніх обстежень чисельність жуків цих фітофагів у місцях зимівлі становила 01-0,3 екз. на кв. м. У 2021 р. за умов теплої і вологої погоди навесні - початку літа можливе формування осередків підвищеної їх чисельності і шкідливості.

Попелиця листкова бурякова незначно заселяла бурякові поля (33% площ і пошкодила 4,5% рослин). Наприкінці травня і в червні найбільше

заселених площ (75-100%) і пошкоджених рослин (до 10%) відмічали у Київській, Сумській, Харківській та Івано-Франківській областях. У більшості областей пошкодження рослин попелицею стримувала їх токсикація інсектицидами та ураження комах ентомофторозом (у межах 2-25%) і активність ентомофагів, чисельність яких складала 1,0-2,0 екз./рослину.

Осіньними обстеженнями рослин-господарів (бруслина, калина, жасмин) виявлено 3-16, макс. 17-89 (Чернігівська, Черкаська і Хмельницька області) зимуючих яєць попелиці на одному погонному метрі гілки. У 2021 р. за сприятливих умов перезимівлі, теплої та помірно вологої погоди весняно-літнього періоду можливий спалах масового розмноження та значної шкідливості цього фітофага у посівах буряків цукрових у більшості бурякосійних областей, передусім лісостепової зони.

Попелиця коренева бурякова заселила 1,5% площ посівів буряків цукрових від обстежених 1,05 тис. га у Черкаській області, пошкодивши 2,3% рослин за чисельності 1-3 екз. на заселений коренеплід.

Осіньними обстеженнями полів під цукрові буряки кореневою попелицею заселено від 2 до 8% рослин лободи.

У 2021 р. не слід втрачати пильність і потрібно здійснювати моніторинг за поширенням шкідника, оскільки репродуктивні можливості цього фітофага дуже потужні і можливе осередкове підвищення його чисельності і шкідливості, насамперед на полях засмічених лободою.

Мухи бурякові мінувальні як і у попередні роки не мали господарського значення. Ними було заселено 4-18%, макс. в осередках Київської, Полтавської, Тернопільської, Хмельницької, Кіровоградської та Житомирської областей до 25-44% площ та пошкоджено 2-5% рослин за чисельності 0,2-2,0 личинок у рослині. На 21% заселених площ зимуючий запас мух мінувальних становить 0,2-0,5, подекуди у Житомирській, Вінницькій, Волинській, Львівській і Полтавській областях 1,0-2,5 пупаріїв на кв. м, що дещо нижче позаминулорічних показників. У 2021 р. значної чисельності мух мінувальних не очікується, проте за сприятливих умов перезимівлі, помірної вологості та достатньої кількості тепла протягом вегетаційного періоду в осередках можливе незначне наростання їх чисельності.

Міль бурякова мінувальна виявлена в Кіровоградській, Черкаській і Вінницькій областях, де нею було заселено 1,3-2, макс. 10% рослин за

допорогової чисельності 1,0-1,6 екз. гусениць в одній рослині (ЕПШ у червні 2-3, у серпні-вересні 3-6 екз. гусениць в одній рослині). У поточному році відчутного збільшення чисельності молі в більшості областей Степу та Лісостепу мало ймовірно, проте потрібно постійно проводити спостереження за її розвитком.